

Феодосій Стеблій

ПРОФЕСОР ГРИГОРІЙ ГЕРБІЛЬСЬКИЙ У МОЇЙ ПАМ'ЯТІ

Доля звела мене з Григорієм Юрійовичем Гербільським несподівано. Закінчуючи у 1954 р. історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка, спеціалізувавшись на старших курсах з історії південних і західних слов'ян, я за ініціативою тодішнього завідувача кафедри нової і новітньої історії та секретаря факультетського партійного бюро КП України М. Лебовича був скерований на навчання в аспірантурі за спеціальністю з нової історії. Оскільки це місце з ініціативи професора Р. Бродського було зарезервоване для іншого кандидата – випускника попередніх років В. Гордієнка, мені спочатку було запропоновано обійняти посаду лаборанта на кафедрі нової і новітньої історії, а згодом – вільне місце в аспірантурі на кафедрі історії СРСР, якою завідував В. Осечинський. Я цим скористався. Моїм науковим керівником був призначений професор Г. Гербільський, а темою кандидатської дисертації порекомендовано селянське питання в публіцистиці Галичини першої половини XIX ст. у руслі його наукових зацікавлень під час дослідження суспільної думки того часу.

Під час збору матеріалів до дисертації я за порадою наукового керівника та з допомогою архівіста Г. Рапопорта опанував рукописний готичний шрифт і завдяки цьому зміг опрацювати значний масив німецькомовних документів до історії селянського руху в Галичині тієї доби. З благословення наукового керівника тему дисертації було змінено на дослідження селянського руху першої половини XIX ст.

За його порадою і науковими настановами я підготував і опублікував свої перші статті “Іван Франко про становище і класову боротьбу селян Галичини у першій половині XIX ст.” (1957), “Селянське заворушення на Чортківщині у 1838 р.” (1958), “Антифеодальна боротьба селян Комарнівського ключа в першій чверті XIX ст.” (1959), “Селянський рух у Східній Галичині в 1846 році” (1960), які стали частиною кандидатської дисертації “Боротьба селян Східної Галичини проти феодального гніту в першій половині XIX ст.”, захищеної в Інституті історії Академії наук України в 1961 році.

Ще аспірантом і пізніше допомагав науковому керівникові вчитувати тексти його праць (наприклад, в “Історії Львова” 1956 р., монографії “Передова суспільна думка в Галичині” 1961 р.), передавав для використання виписки із джерел і літератури (наприклад, статтю Д. Зубрицького в дискусії про панщину, публікацію Ф. Савченка про листування Я. Головацького з О. Бодяньським, збірник статей “Іван Франко як історик” та ін.), виконував доручення під час виїздів до Києва, а потім відвідував його вдома, звітуючи про київські зустрічі.

Із вдячністю згадую його сприяння в залученні до лікування моєї донечки Галі його брата-терапевта у зв'язку з її раптовим захворюванням.

Мені приємно було спостерігати підтримку Г. Гербільським недооцінюваного завідувачем кафедри аспіранта Миколи Ковальського, а також переслідуваних в минулому (в студентські роки) дисертантів Зіновія Матисякевича і Григорія Дем'яна. На його прохання я виступив офіційним опонентом під час захисту кандидатської дисертації Г. Дем'яна на тему "Тромадсько-політична і науково-історична діяльність І. М. Вагилевича" (1989), а на автореферат З. Матисякевича про наукову творчість Я. Головацького дав позитивний відгук. На прохання Г. Гербільського мені також не раз доводилося бути рецензентом дипломних робіт, виконаних під його науковим керівництвом.

Після закінчення аспірантури (1957) я, відмовившись від запропонованої посади викладача історії КПРС у Львівському політехнічному інституті, був прийнятий за конкурсом на посаду молодшого наукового співробітника відділу історії України Інституту суспільних наук АН УРСР. Працюючи в Інституті, продовжував підтримувати з Г. Гербільським творчі зв'язки. Спільно з колегою М. Кравцем опублікував схвальну рецензію в "Українському історичному журналі" на його монографію "Передова суспільна думка в Галичині" (1961), а в 1964 р. став відповідальним редактором його монографії "Розвиток прогресивних ідей в Галичині у I пол. XIX ст."

У 1968 р. спільно з Г. Гербільським брав участь в організованій у Львівському університеті республіканській науковій конференції, присвяченій 120-річчю революції 1848 р. в Галичині, під час якої він виступив з доповіддю "Суспільно-політична думка в Галичині напередодні революції 1848 р.", а я – "Український національно-визвольний рух під час революції 1848 р."

Своєю чергою Г. Гербільський вітав мене з публікацією в "Українському історичному журналі" (1968 р., № 12) статті "Слово перестороги В. Подолинського" (1848), заохочуючи досліджувати "весну народів" 1848 р. в Галичині.

Проте наприкінці 1960-х років відносини між колективами Інституту та історичного факультету університету стали критичними. Тоді за ініціативою директора М. Олексюка колектив Інституту як структурної одиниці університету почав готувати колективну монографію "Торжество історичної справедливості. Закономірність воз'єднання західно-українських земель в єдиній українській радянській державі". Мені випала роль відповідального за написання розділів, присвячених періоду з кінця XVIII ст. до революції 1848–1849 рр. включно, і я запросив Г. Гербільського написати текст про суспільно-політичний рух в Галичині в кінці XVIII – першій половині XIX ст., що він радо виконав. Підготовлений текст згаданої колективної монографії зазнав багаторазового рецензування (понад 20 рецензій), а отже, вихолощування. Та книга все ж вийшла друком (1968), хоч і обкросна. А коли на пропозицію директора цю працю висунуто на здобуття Державної премії, на Інститут розгорнулася широка атака одіозної групи викладачів-суспільствознавців університету (М. Більченко, Ф. Трубіцин), а на засіданні вченої ради Інституту 10 червня 1968 р. головним критиком монографії став професор В. Осечинський. Під час обговорення його рецензії автори (М. Олексюк, М. Смішко, Я. Ісаєвич, М. Кравець, Ю. Сливка, М. Івасюта, Г. Ковальчак, Ф. Стеблій) і відповідальні редактори розділів усі звинувачення рецензента, висунуті проти авторського колективу, спростували. Наступного дня на кафедрі на запитання Г. Гербільського про наслідки обговорення в Інституті згаданої рецензії у присутності викладача Я. Товстухи рецензент з люттю заявив, що своїм виступом він "розворушив осине гніздо... націоналістів". Ймовірно, він кинув докір і Г. Гербільському за участь у виданні критикованої ним книги.

Після цієї події мої контакти з кафедрою історії СРСР університету на довгий час припинилися і я втратив зв'язок із своїм шановним наставником. А незабаром він вийшов на пенсію і переїхав до Києва, де і закінчив життя (1991).

Однак світла постать мого наукового наставника Г. Гербільського у моїй вдячній пам'яті не згасає, а його опубліковані праці з часів нашої творчої співпраці наукової вартості для мене не втрачають.